

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ โดยจำแนกตาม ตำแหน่งหน้าที่ ระดับวุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ๓) เพื่อหาข้อเสนอแนะ และแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ จำนวน ๔,๕๔๖ คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยการใช้ตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของ R.C.Krejcie and D.W.Morgan^๑ ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลโดย ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

^๑ Krejcie, Robert V, and Morgan, Daryle W., Determining Sample Size for Research Activities, Educational and Psychological Measurement, v. 30 (1970): 607-610.

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม โดยส่วนใหญ่เป็นผู้บริหาร จำนวน ๔๓ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๑ ครูผู้สอน จำนวน ๓๑๒ คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๙ ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๒๒๖ คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๗ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๒๘ คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๑ ประสบการณ์การทำงาน ต่ำกว่า ๕ ปี จำนวน ๗๓ คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๖ มีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ ๖-๑๐ จำนวน ๔๙ คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๘ และมีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ ๑๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๒๓ คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๖

๕.๑.๒ การบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒

บุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$ S.D. = .52) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

๑) ด้านการบริหารตามหลักเมตตา บุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = .54)

๒) ด้านการบริหารตามหลักกรุณา บุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = .53)

๓) ด้านการบริหารตามหลักมุทิตา บุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = .56)

๔) ด้านการบริหารตามหลักอุเบกขา บุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = .57)

๕.๑.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ โดยจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน เพื่อนำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียด ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดต่อการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดต่อการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๔ สรุปข้อเสนอแนะ

ด้านการบริหารการปกครองตามหลักเมตตา พบว่า เสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและพัฒนาเครือข่ายทางการศึกษาโดยการสนับสนุนสื่อ อุปกรณ์ ทางการศึกษาในการปฏิบัติงานแก่บุคลากรอย่างเหมาะสมและเพียงพอ

ด้านการบริหารการปกครองตามหลักกรุณา พบว่า การจัดระบบการเรียนรู้และแนะแนวทางการพัฒนาการศึกษาและส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นโทษให้ครูและนักเรียน

ด้านการบริหารการปกครองตามหลักมูทิตา พบว่า การสนับสนุนบุคลากรให้นำหลักปฏิบัติทางศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันและการสร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดกับบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่

ด้านการบริหารตามหลักอุเบกขา พบว่า ผู้บริหารไม่ความอดทนในการแก้ปัญหาสถานศึกษา ควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชา ได้แสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ต่อการบริหารงาน ควรประพฤติปฏิบัติ โดยการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารงาน

๕.๒ สรุปผลการวิจัย

พฤติกรรมการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ เกี่ยวกับการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป ในการครองตน ครองคน ครองงาน ตามหน้าที่รับผิดชอบ โดยมีแนวคิดเชิงบูรณาการในการนำหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการบริหาร ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ และนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑.ด้านการบริหารตามหลักเมตตา ๒.ด้านการบริหารตามหลักกรุณา ๓.ด้านการบริหารตามหลักมูทิตา ๔.ด้านการบริหารตามหลักอุเบกขา

๕.๒.๑ ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาสภาพการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ อยู่ในระดับสูงสุด คือ ด้านการบริหารตามหลักกรุณา คือ สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์

ปัจจุบัน และชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นโทษให้ครูและนักเรียน รองลงมา คือ มีการสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูพินิจรัตนกร (อนุสรณ์ ฐานตโต)**^๒ ๒๕๕๗ ได้ทำการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้พรหมวิหารธรรมในการสร้างสันติสุขในอำเภอบางพลีจังหวัดสมุทรปราการ

๕.๒.๒ ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ โดยจำแนกตาม ตำแหน่งหน้าที่ ระดับวุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน พบว่า บุคลากรทางการศึกษาที่มีสถานภาพต่าง เมื่อจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ทั้ง ๔ ด้านคือ ๑.ด้านการบริหารตามหลักเมตตา ๒.ด้านการบริหารตามหลักกรุณา ๓.ด้านการบริหารตามหลักมูทิตา ๔.ด้านการบริหารตามหลักอุเบกขา ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระดารา อคคณญาโณ (ธาช)**^๓ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหาร สถานศึกษากลุ่มเครือข่ายที่ ๙ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต ๓

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะและแนวทางการส่งเสริมพัฒนาการบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒ ควรเป็นอย่างไร

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต ๒” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

- ๑) สถานศึกษา ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับงานแต่ละฝ่าย เพื่อสนับสนุนสื่อ อุปกรณ์ ทางการศึกษาในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมและเพียงพอ
- ๒) สถานศึกษา ควรมีการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ และแนะแนวทางส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ให้แก่บุคลากรด้วยความปรารถนาดี เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถ

^๒ พระครูพินิจรัตนกร (อนุสรณ์ ฐานตโต), “การประยุกต์ใช้พรหมวิหารธรรมในการสร้างสันติสุขในอำเภอบางพลีจังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, การพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

^๓ พระดารา อคคณญาโณ (ธาช) “การบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายที่ ๙ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต ๓”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

๓) สถานศึกษา ควรมีการจัดนิเทศทางการศึกษา ส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการ ให้คำปรึกษาที่ดีแนะนำแนวทางแก้ไขปัญหากลุ่มบุคคลากรเพื่อเปิดโอกาสให้คำปรึกษาแก่บุคคลากรทางการศึกษา ในการพัฒนาการเรียนรู้และการปฏิบัติงานร่วมกัน

๔) สถานศึกษา ควรการประสานสัมพันธ์งานการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบด้วยไมตรีจิตอย่างเป็นมิตรส่งเสริมและให้กำลังใจเพื่อนร่วมงาน ในการอบรมพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างจริงจัง

๕) สถานศึกษา ควรสนับสนุนบุคลากร ให้นำหลักปฏิบัติทางศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) **ด้านการบริหารตามหลักเมตตา** การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยใช้หลักเมตตา ให้มีความหวังดีต่อบุคลากร อยากรให้มีความสุข การบริหารก็จะสำเร็จได้ด้วยความสุข

๒) **ด้านการบริหารตามหลักกรุณา** การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยใช้หลักกรุณา ช่วยเหลือบุคลากรที่มีปัญหา มีความทุกข์ร้อน ในการครองตน ครองคน ครองงาน ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบได้ด้วยความรักความสามัคคีในหมู่ผู้ร่วมงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ การบริหารก็จะสำเร็จได้ด้วยความสุข

๓) **ด้านการบริหารตามหลักมูทิตา** การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยมีความชื่นชมยินดีต่อบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ให้ได้รับผลแห่งความดีอันเป็นความสุขความเจริญของตน การบริหารก็จะสำเร็จโดยง่าย

๔) **ด้านการบริหารตามหลักอุเบกขา** การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยมีการวางตนเป็นกลาง มีความยุติธรรมไม่ตัดสินเอนเอียง เพราะอำนาจอคติที่ผิดๆมีเหตุผลถูกต้องและเที่ยงธรรม และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้วยปัญญา อย่างมีเหตุผลอันเป็นการรักษาความถูกต้องให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์เพื่อผดุงไว้ซึ่งความถูกต้องช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นโดยไม่มีอคติ การบริหารก็จะสำเร็จได้ด้วยความสุข

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารโดยใช้หลักพรหมวิหาร ๔

๒) ควรศึกษาการประยุกต์แนวทางการปฏิบัติงานโดยใช้หลักพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน